

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Ե Ի

ԻՒՐ ԳՐԱԿԱՆ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Մ Ե Ն հրապարակութեան մը գրական յաղթանակի օրը լրագրութեան ընտրը՝ ներդաշնակ կը նուագէ:

Զմիւռնիոյ հայութիւնն է հանդիսատուն, որուն հանդիսակից կ'ըլլայ Բիւզանդական, Գաւառի, Արտասահմանի ու Ռուսիոյ այն ամէն Հայը, որ տաքուկ սիրտ մ'ունի, ու իւր գրագէտ մշակաց երախտագէտ:

Մ. Մամուրեան անդրանիկն է Փարիզու Մուրատեան վարժարանի սաներուն մէջ, որ գրական յօրեղան մը կը կատարէ: Պատմութիւնը մեզ յիշել կու տայ ինչ տաճեակ տարի առաջ՝ այնպէս յօրեղանին կայտառ պատմաներուն: Մուրատեան

տեան վարժարանի մէջ՝ Փարիզու պետական եւ գրական պատկառելի անձանց ներկայութեամբ, Հայուն ուժեղ մտքի տէր եւ մեծ ապագայ սպառնացող պատմաներու մրցանակաբաշխութիւնը կը կատարուի, ու այդ դասակարգին մէջ Մամուրեան պատանին կը դրուատի «միշտ բարեբարոյ, խոհական, ուշիմ, ճարտար, եւ ՅԱՄԵՆԱՅԵՒ ՅԱՌԱՋԱԴԵՄ*»։ Ի՞նչ առաջին անգամ Զմիւռնիացի հանճարը՝ Լամարտին Գաղղիոյ մեծ բանաստեղծէն դափնիով կը պսակուէր, ու այդ պսակն ստուերն էր ապագայ այն թան-

* Բազմապէս 1850. էջ 6:

կազմին պսակին՝ զոր ներկայիս կը հիւսէ ընդհանուր հայութիւնն, ու անով կը պսակէ յորեքեք գրական մեծ մշակի արեգարդ-գլուխը։ Մամուրեան թողոք Փարիզը, բայց հոն չի մուգաւ այն սկզբունքները, զորս վարժարանը անոր սրտին մէջ մշակեր էր. հրաժեշտի ժամուն Մուրատեան վարժարանի դահլիճին մէջ Սիպուր մեծ պերճախօսն իրեն ու իւր դասակցաց կ'ըսէ. — Այսօրուան օրս դուք ուրիշ բան չէք՝ բայց եմէ ամբողջ քաղաքականութեան մը պատրաստիջ։ — Ու պերճախօսին մարգարէութիւնն ունեցաւ

Մ. Մամուրեան

իւր լրումը. եւ այսօր Մամուրեան՝ գրական քաղաքականութեան եւ իւր դասակից՝ պետական վարչական մեծ ու արդիւնաւոր սնծեր են։ — Նոյն ատենաբանը իրենց կ'ըսէ թէ — Դուք մշտեկ միջնորդ՝ մշտեկ միջոց էք Արեւելից ու Արեւմտից մէջ տեղը. վասն զի դուք էք որ ձեր հայրենեաց պիտի անցընէք բոլոր այն հարստութիւնը, բոլոր այն գիտութեան եւ իմաստութեան գանձերը... եւ անոնցմէ ալ աւելի, բոլոր այն առարկանութեան եւ բարի վարուց գանձերն,

որ հոս եկեր կը հաւաքէք*։ — Այս ելեկտրացողիչ խօսքերը կը լսէին Ալզիս գիտութեան եւ յառաջարկութեան ոգի փչող երկտասարդութիւնը, Ասպահանցի Միրզա Յուսէփ Մեղումեանց, Աղաբէկեան, Սաքըլլեան եւ Եսայեան էֆէնտիներն, որոց մէջ Մամուրեան ազգիս՝ իրեն գրական անձ ամենէն արդիւնաւորն եղաւ. 50 տարի է, Մամուրեան անընդհատ մշակեց հայուն մտաւոր դաշտը։ Տարիներով ազգային վարժարաններու մէջ ուսուցչապետի պաշտօն վարեց, ազգին ընծայելով, լաւ գործ եւ քսջ խորհող երիտասարդութիւն մը, ու իւր աշակերտը միշտ կը գուրգուրան ու կը հիանան իրենց ուշիմ դաստիարակին վրայ։ Մամուրեանի ամենէն մեծ գործն եղաւ իւր հրատարակած թերթը « Արեւելեան մամուլ », ասով Ասիական հայ գրականութեան՝ մեծ զարկ տուաւ, ու միւրմ՝ դէպ ի առաջ։ Եւրոպայի եւ մանաւանդ Գաղղիոյ իմաստասիրութիւնը, գրականութիւնը, բանաստեղծութիւնը, թատերականը ու քաղաքականը, այդ կենսունակ լուսոյ ճառագայթները՝ ցոլացուց հայութեան վրայ. սկիզբէն եւ մինչեւ ներկայիս մի եւ նոյն ուղղութեամբ յառաջ վարեց իւր մամուլը։ Ողջամիտ խմբագրականներով՝ հայ հասարակութեան ողջ գաղափարներ պարզեց. միտքը, սիրտը ու հոգին ազգին տուաւ, որով անոր վաւ տուածին իւր գրչով խարազանեց, լճացեալ կեանքը յուզեց, եւ ինամակալ եղաւ կարօտեցող, ու անմիջնորդներու միջնորդ. ինչպէս ազդարար էր ժողովրդեան, նոյնպէս նաեւ եկեղեցական դասուն, իւր թերթերէն չէր պակսեր հայ եկեղեցւոյ վարչութեան մասին յօդուածներ։ Մամուրեանի գործունէութիւնը չի սահմանափակուիր վարժապետական ու խմբագրական բեմին վրայ. այլ դուրս ալ կը տարածուի. տա-

* Բազմալեզ 1850. էջ 2։

ըիններով վարչական գործոց թարգմանի պաշտօն կը վարէ եւ պատրիարքարանի արդիւնաւոր ու գործօն դիւանապետ կ'ըլլայ: Մամուրեան իւր մանկութենէն մինչեւ ակեզարդ կեանքն, դատարկ կամ ապարդիւն ժամանց մը չէ ունեցած, գիրքը միշտ առջեւն ու գրիչը միշտ ձեռքն բռնած է. ուսումնատենչ ոգւոյն արդիւնքն են իւր բազմահատոր գլուծիւնք ու թարգմաւնութիւնք*, որոց շահեկանութիւնը, ծանօթ է ազգային գրական պատմութեան հետեւողներուն: Ինչպէս ամբողջ նայ լրագրութիւնը* նոյնպէս եւ անոնց նահապետ Բաք-Մալեգը Մամուրեանի վրայ մի միայն դրուաւ: Ինչի հոգի մը կը նշմարէ. հոգի մը՝ որ ամբողջովին ազգին նուիրուած է: Ու արդկարգն եկած է վիժնադարձ՝ սիրտ ու հոգի ցուցնել այն ակեզարդ հայրենիքի յոբելեար զաւակին, որուն արդիւնքը մեծ է, որով եւ արժանապէս վարձատրելն դժուարին:

Հ. Յ. ԵՐԵՄ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆՆ ԽԻԿԱՐ

Ե Ի

ՏՈՎԵՐԹԱՅ ԳԻՐԳԸ

(Շար. տես էջ 160)

ՎԵՐԸ յիշեցինք թէ Եսովպոսի վարուց յօրինողը, անշուշտ իւր չափազանց տղայական, Եղիպտոսի թագաւորն առ խիկար եղած առարկութիւններուն երկուքը յապաւած է. կ'ուզենք քիչ մ'ալ այս խնդրով զբաղել, վասն զի մեր նպատակն է ցուցնել, մինչեւ իսկ յայտնապէս, թէ խիկարոս Պատմութեան մէջ, պատմագրան ե ոչ մի սկզբնատարր կը գտնուի, այլ ամէն ինչ ժողովրդական աղբիւրներէ առնուած է:

Առարկութիւնները հետեւեալն են. ջախ, ջախուած երկանաքար մը վերստին կարել եւ աւազով շուան հիւսել: Հոս ալ զարձեւալ ժողովրդական վկայերու շրջանակին մէջ կը գտնուինք:

Երկանաքարին համար, կը պատասխանէ խիկար՝ Եղիպտոսի թագաւորին աւելի կարծր քար մը մատով ցուցնելով. «Օտարական եմ եւ հետո ամենեւին գործիք չեմ բերած, նախ հրաման տուր որ պատրաստուի այդ քարէն հերմոններ, մկրատներ եւ երկանաքարը կարելու համար ուրիշ ինչ որ հարկաւոր է»: Փարաւուն կը ծածագի եւ խիկարու մտքին վրայ կը զարմանայ:

Ըստ Մայսնեբի, Թալմառն նոյն պատասխանը Բաբբի Յեսուի վէպին մէջ կը գտնէ. «Ջախջախուած երկանաքար մը կայ, կարէ՛» կ'ըսեն հակառակորդ իմաստասէրները: «Նախ անկից թեղ հանեցէք, որ կարեմ» մէկէն վրայ կը բերէ:

Հարապային Սիպերիոյ Թաթարաց վէպի մը մէջ. իշխան մը՝ պատմութեանս զիցադ նուհայն հօրը երեք քարեր կը զրկէ, հրամայելով որ անոնցմով զոյգ մը կօշիկ շինէ

* Հայկական նամականք. 1870. ապ. Տէ. աշեան եղբայր: — Պատմութիւն ընդհանուր, հին եւ միջին դարու: — Վէպեր (մանր) ու դասեր տղայոց համար: — Բանալի հայերէն լաւագրութեան: — Գիտելիք ու պարտիք տղայոց: — Նոր ընթերցարան տղայոց համար: — Մանր վէպեր: — Համառօտ պատմութիւն լայնոց մինչեւ մեր օրերն: — Անգղիական նամականի կամ Հայու մը ճակատագիրը: — Թարգմ. Առողջաբանութիւն աղջկանց համար: — Առտին տնտեսութիւն: Իրաբանութիւն: Ընթերցարան: Բնական գիտութիւն: — Առաջին ընթերցարան: — Երկրորդ ընթերցարան: — Յիշատակ Սիպերականի մը: — Առողջաբանութեան տարբեր: — Ամուրիի մը երազները: — Հազար ու մէկ գիշերները: — Աբբայ Բրէպուա (Բ.): — Էսթէն Սիւ: — Ժիւլ Վեռնը: — Կէսթէ: — Շանֆլէօրի: — Պոմարէ: — Վլլիթէ: — Տիւսա (Ա.): — Պլեբէյ (Ա.): — Մարքէ (Ի.): — Պոման: Ֆիլաին (Տ.):

